

CENTRE D'ESTUDIS BEGUETANS
Cal Pere Vell. Major 14, 08859 - Begues

PROPOSTA DEL CENTRE D'ESTUDIS BEGUETANS A FAVOR DE RAMON FARRERAS I OLLER, MESTRE MARGER I BARRACAIRE, DESTINADA AL PREMI DEL RECONeixEMENT CULTURAL, ATORGAT PEL CENTRE D'ESTUDIS COMARCALS DEL BAIX LLOBREGAT

1.- Contextualització dels mèrits de Ramon Farreras i Oller, mestre marger i barracaire en el projecte *Formació del catàleg de construccions de pedra seca del terme municipal de Begues* que porta a terme el Centre d'Estudis Beguetans.

La defensa del territori, el paisatge, la natura i el patrimoni és el motiu d'existir i pel qual treballa el Centre d'Estudis Beguetans (CEB). D'entre tots els projectes que es desenvolupen en el si de l'entitat: estudis de masies, organització d'arxius, elaboració d'estudis històrics, identificació de toponímia, investigació arqueològica, accions per a la protecció i salvaguarda de la natura i paisatge..., el que fa referència a la defensa del patrimoni de pedra en sec és on es dediquen més reforços i recursos humans, també és el que més participació popular obté. Des de l'any 2003 el CEB treballa en la salvaguarda del patrimoni rural: identificació de toponímia, conservació del patrimoni natural i paisatgístic, estudis de masies, defensa del patrimoni de pedra en sec i tradicional d'època preindustrial... L'any 2007, davant de l'imminent perill de desaparició de la majoria de construccions i estructures de pedra seca del terme de Begues, el CEB formà un equip de treball específic amb l'objectiu d'aturar la pèrdua del paisatge rural i del patrimoni arquitectònic que el conforma. Des de llavors i a través de la constitució, programació i desenvolupament del projecte *Formació del catàleg de construccions de pedra seca del terme municipal de Begues*, s'han portat a terme activitats, accions i propostes de localització, identificació, restauració, difusió, dinamització i protecció del patrimoni de pedra seca i tradicional de Begues. Així doncs, gràcies a les jornades de restauració programades pel CEB, s'ha pogut aturar i en alguns casos invertir, la progressiva destrucció de construccions de pedra seca del terme municipal.

Per tot plegat i perquè sabem que el problema de Begues és extensible a la gran majoria de paisatges de pedra seca de la comarca del Baix Llobregat i de gran part de Catalunya. El CEB considera i valora la restauració del patrimoni de pedra en seca de Begues com un objectiu substancial de caràcter transversal, car en aquesta construcció social hi conflueixen diversos tipus de patrimoni: arquitectònic, cultural, històric, arqueològic, paisatgístic, natural i social.

L'ancestral habilitat de construir estructures de pedra seca i la sapiència que secularment ha passat de generació en generació, es va començar a extingir durant el primer terç del segle XX. La progressiva mecanització de les feines del camp, l'abandonament d'àmplies zones de conreu poc productives, i els canvis socioeconòmics que es produïren en poc temps, van fer desaparèixer la necessitat de construir habitacles i altres estructures de pedra en sec.

CENTRE D'ESTUDIS BEGUETANS
Cal Pere Vell. Major 14, 08859 - Begues

Paral·lelament es va deixar de transmetre el coneixement de les ancestrals habilitats constructives, l'aprenentatge de l'ofici de marger i la tècnica de construcció de pedra en sec.

Cronològicament les barraques de Begues, igual que les existents a les comarques del Penedès, Baix Llobregat i Garraf deuen haver estat construïdes durant el segle XVIII i XIX, sense descartar l'existència d'alguna més antiga. L'arribada de la fil·loxera al Baix Llobregat vers l'any 1897 va provocar la mort de la pràctica totalitat de vinyes i la necessitat de substituir el ceps morts per altres d'origen americà immunes a la plaga. En conseqüència, les zones més marginals de vinya van ser abandonades, juntament amb les barraques i altres construccions en pedra seca. Solament les barraques situades en terrenys plans i més fèrtils van continuar en ús. No hi ha constància que se'n construís cap amb la tècnica de la pedra seca durant el segle XX. Les noves construccions d'habitacles amb la mateixa funcionalitat es bastiren mitjançant rajoles i/o pedra relligada amb ciment o altra tipus de consolidació.

2.- Figura, obra i valoració de Ramon Farreras i Oller

Des del CEB el principal problema que ens vàrem trobar alhora de portar a terme accions de restauració i reconstrucció d'estructures de pedra seca era la manca d'especialistes en tota la comarca. L'abandonament de les feines del camp que des de fa dècades s'han vist abocats molts municipis com Begues, ha comportat la pràctica desaparició de la pagesia tradicional i d'altres oficis lligats al món rural: pastor, carboner, forner, rajoler... També dels antics mestres margers o barracaires, constructors d'estructures de pedra seca i moldejadors del paisatge que gaudim actualment.

Tot plegat, feia molt difícil programar la restauració del patrimoni de pedra en sec del terme de Begues i en especial les barraques. Com a màxim podíem aconseguir adobar petits desperfectes de construccions (barraques, habitacles, pous, marges, cisternes...) que romanien en relatiu bon estat. El futur de la major part del patrimoni de pedra seca passava en el millor dels casos pel relligat amb ciment, la qual cosa suposa la pèrdua de la característica principal d'aquest patrimoni, o bé la desaparició total en qüestió de pocs anys.

La gran oportunitat de reconstruir tot tipus de construccions de pedra seca i en especial de barraques amb parets enfonsades, cúpules totalment derruïdes, barraques sense porta, etc., va sorgir en conèixer al senyor Ramon Farreras i Oller, pagès i mestre barracaire de Torrelles de Llobregat, de 83 anys d'edat. Els anys que porta treballant de pagès i els coneixements que ha rebut d'altres mestres margers, fan d'ell un dels darrers mestres margers i barracaires de la comarca del Baix Llobregat.

CENTRE D'ESTUDIS BEGUETANS
Cal Pere Vell. Major 14, 08859 - Begues

El “mestre” així com l’anomenem en el CEB ha fet possible tornar a renéixer l’esperança de veure aixecades totes les barraques de pedra seca de Begues. Les persones que conformem l’equip barracaire del CEB, que tenim per objectiu impulsar el projecte *Formació del catàleg de construccions en pedra seca del terme municipal de Begues*¹, estem aprenent del mestre Ramon Farreras i Oller, la difícil i artesanal tècnica de col·locar les pedres en sec. Per la qual cosa, periòdicament des de l’any 2007, organitzem jornades públiques de reconstrucció de barraques de vinya. El Mestre condueix la reconstrucció d’aquestes estructures: determina els ritmes de treball, el tamany de les pedres, les tasques a escometre, etc. Es reserva per a ell la precisa col·locació de les pedres en la cúpula de les barraques, la col·locació de la llinda de les portes, l’erecció de les parets més difícils...

Els resultats de la seva participació han estat espectaculars, gràcies a Ramon Farreras i Oller i al seu coneixement de la tècnica constructiva de pedra en sec, pràcticament desapareguda de les nostres contrades, han fet possible la programació d’un pla d’actuació destinat a restaurar i reconstruir les barraques de vinya del terme de Begues, i el més important aprendre del Mestre aquesta tècnica constructiva. Els darrers dos anys hem restaurat 4 barraques amb l’ajut directe de Ramon Farreras i Oller, el proper 7 de novembre organitzarem la reconstrucció d’una altra barraca a Can Sadurní. Amb l’assessorament del Mestre també hem arranjat, netejat o condicionat altres 8 construccions de pedra seca, 4 són barraques.

Així doncs, gràcies al Mestre hem aconseguit invertir la destrucció del patrimoni de pedra seca del terme de Begues. Actualment comptabilitzem 34 barraques en bon estat. Cal tenir en compte que l’any 2007 havíem localitzat i catalogat 90 barraques, de les què solament ni havia 28 en bon estat. Mitjançant els mapes del cadastre de 1930 i 1954 sabem que existien 204 barraques en el terme de Begues. Més de la meitat han desaparegut sense deixar rastre a causa de la construcció de noves urbanitzacions i infraestructures, per l’abandonament del seu ús original, per la manca de manteniment dels actuals propietaris, per actes de gamberisme, etc. Malgrat tot, encara resta la possibilitat de localitzar alguna barraca dins el bosc amagada entre bardisses i matolls.

Fins el dia de la data Ramon Farreras i Oller, ha estat l’artífex de la reconstrucció de diverses barraques a Begues. També ha estat el cap de projecte de la construcció d’una barraca bastida a Torrelles de Llobregat. El seu ofici de pagès l’ha portat a bastir i reparar marges en altres indrets: Begues, Torrelles de Llobregat, Sant Climent de Llobregat... Els camps de cirerers de la seva propietat ubicats en el raval de Torrelletes són una mostra excel·lent d’agricultura de muntanya en fort pendent: els cirerers es disposen

¹ Vegeu la metodologia, característiques, objectius, i resultats del projecte en www.pedrasecabegues.com

CENTRE D'ESTUDIS BEGUETANS
Cal Pere Vell. Major 14, 08859 - Begues

respectant l'orografia original, l'humanització del terreny l'ha resolt amb la construcció de petites marjades, rases i desaigües, junt amb la disposició alterna de barreres antierosió, formades amb bruc, llentiscle i altres arbustos del bosc.

3.- Accions de meritació de Ramon Farreras i Oller: reconstrucció, restauració i manteniment de construccions de pedra seca i tradicionals a Begues. Període 2007-2009.

Tot seguit relacionem la llista de barraques (en groc) que el mestre Ramon Farreras i Oller ha restaurat personalment amb l'ajut de l'equip barracaire del CEB i de les persones i institucions que han volgut col·laborar. La resta d'actuacions s'han portat a terme amb l'assessorament del Mestre i/o amb els els coneixements tècnics que ha transmès als components de l'equip barracaire del CEB:

- Restauració de la barraca I, a Mas Roig. Octubre 2007.
- Condicionament i neteja manual del camí de Begues a Vallirana. Estiu 2007.
- Neteja rajoleria de Mas Alemany. Agost 2008.
- Neteja de la barraca de Ca n'Enfruns. Agost 2008.
- Neteja i condicionament de l'aixopluc de Can Térmens. Agost 2008.
- Restauració de la barraca II, a Mas Roig. setembre 2008.
- Localització del camí reial (Sant Boi- Vilafranca del Penedès) i el camí del castell d'Eramprunyà, pertanyents al terme de Begues. Des de gener 2009 (en curs).
- Restauració de la barraca d'en Ventureta, a La Clota. Juny 2009
- Restauració de la barraca d'en Tot, a Bon Solei II. Juny 2009.
- Segona restauració de la barraca, de la benzinera del Begues Park. Agost 2009.
- Col·laboració amb el Grup de Recerca Olesa Rural: restauració d'una barraca dins el terme d'Olesa de Bonesvalls. Octubre 2009.
- Restauració de la barraca III, a Mas Roig. Octubre 2009.
- Restauració de la barraca I, a Can Sadurní. Es realitzarà el 7 de novembre de 2009.

Centre d'Estudis Beguetans

Begues, 1 de novembre de 2009

CENTRE D'ESTUDIS BEGUETANS

Cal Pere Vell. Major 14, 08859 - Begúes

CENTRE D'ESTUDIS BEGUETANS

Cal Pere Vell. Major 14, 08859 - Begúes